

paniyada və Fransanın cənubunda məskunlaşan qədim xalqı Nikolucci və digər antropoloq bilim adamları liqurlar adlandırır və onları fin-uqor ailəsinə aid edirlər. Mən onları liquroidlər adlandıram və onların liqur və iber olmaqla iki qoldan ibarət olduqlarını təsbit etmişəm. (Francesco Molon, 1880, Səh. 21)

Yuxarıdakı şərhərdən də göründüyü kimi bir çox antropoloqlar liqurları ural-altay ailəsinin uqur/oqur qoluna aid edirlər.

Ələsgər Siyablı

mi çoxsaylı toponimlər meydana gətirmişdir. Molon Albion adının Saturnun oğlunun adından götürüldüyü haqqında Pampolio Melanın fikrini inandırıcı hesab etmir və Albano xalqının liqur mənşəli olduğunu Appenin yarımadası boyunca yayılaraq Latium (Latio) ərazisində də məskunlaşdıqlarını qeyd edir. (Francesco Molon. 1880, Səh. 36)

Nikolucci ilə yanaşı İtalyalı tarixçi və antropoloqları İssi, Livi və bir çox fransız antropoloqları da Liqurları turanlı irqinə aid edirlər. (G. Sergi, 1901, Səh. 162)

Q.Serqi qohum xalqlar olan liqurların və iberlərin yayılma coğrafiyasından bəhs edərək yazır ki, İberlər indiki İspaniyada və

adlanmış, Xhatti ölkəsi Finikiyaya çevrilmişdir. (G. Sergi, 1901, Səh. 34)

Hititlərə bir neçə əsər həsr etmiş İtalyalı rahib Sezare De Karaya görə Xatti/Hititlər pelasqlardır və eyni zamanda Misiri işğal etmiş hiksoslar da pelasqlardır. De Kara hititləri bir xalq yox Misirə, Babil və ya Assuriyaya birləşmiş bir çox xalqlardan ibarət siyasi konfederasyon adlandırır. De Karaya görə Hititlər ibtidai dağılma bölgələri Suriyanı, Kiçik Asiyanı, Skifiyanın cənubunu yəni Qara dəniz ətrafını və Azovu əhatə edirdi. (G. Sergi, 1901, Səh. 146)

Lemnos adında tapılmış yazı etruskların pelasqların qərb qolu olduğuna heç bir şübhə yeri qoymur. Pelasqlar əsasən Yunanistan və Kiçik Asiya ərazilərində yayılmışdılar. (G. Sergi, 1901, Səh. 166)

İngilis tarixçisi G.Smit də pelasqların turanlı olduğu fikrini müdafiə edərək yazır: "Pelasqlar

(əvvəli ötən sayımızda)

Alp irqi başlıca olaraq dağlıq ərazilər üçün xarakterikdir. Alp irqinə sumerlər, akkadlar, hititlər, sarmatlar, slavyanlar daxildir. (Boule Marcellin. 1921. Səh. 348)

Alp irqi Asiya mənşəlidir, onlar ağ və sarı rəngdə ola bilərlər. Bu irqə mənsub olan ural-altaylılar buz dövrünün sona çatması ilə Qərbi Avropaya doğru hərəkət edərək yayılan ilk insanlar olmuşlar. Onların köçləri ilk zamanlar aramla olsa da neolit dövrünün sonundan ilkin vətənlərində faunanın səhraya çevrilməsi ilə əlaqədar kütləvi xarakter almışdır. Bürünc dövründə onlar artıq böyük kütlə halında Avropada məskunlaşmışdılar. (Boule Marcellin. 1921, Səh. 351)

M.Ball yazır ki, Pumpellinin Türkistanda tədqiqatları neolit dövründən başlayaraq müasir dövrümüzdə qədər bir-birini ardıcıl əvəz edən beş mədəniyyət m. ö. 8-ci minilliyə aiddir. (Boule Marcellin, 1921, Səh. 356)

Çex tarixçisi Bedrix Hrozni Ön Asiyada dolixokefal və braxikefal antropoloji tiplərin mövcudluğunu bu ərazinin ən qədim xalqı olan Sumerlərin braxikefal və dolixokefal olmaqla iki antropoloji tipə mənsub qafatasları və qədim heykəllərlə müəyyən olduğunu və bu fərqliliklərin onların müxtəlif dövrdə iki axınla gəlib Mesopotamiyada yerləşmələri ilə izah edilməli olduğunu yazır. (B.Hrozni. 1953, Səh. 39-40)

Ural-altaylı türklər əsas etibarən dolixokefal idilər, onların içərisində rast gəlinən broxikefallıq içlərinə qarışmış olan monqol ünsürlərin mövcudluğundan irəli gəlirdi.

Avropanın görkəmli tarixçi və antropoloqları Avropada tarixin ilkin dövrlərində məskunlaşan turanlı xalqların etnik kimiliyini müəyyənləşdirərək onların yayılma coğrafiyası və miqrasiya hərəkətlərinin istiqamətlərini də təsbit etmişlər. Avropanın bu qədim turanlı etnosları ümumi adla iberlər və liqurlar adlanaraq öz tərkiblərində çoxsaylı qədim tayfaları birləşdirmişdilər.

Fransız antropoloqu Jak Morqan da Avropanın, Qədim Asiyanın və Afrikanın şimalındakı əhəlinin neolit dövründə dolixokefal tipə mənsub olduqlarını yazır. Morqan hind-avropalıları və ariləri broxikefal tipinə aid edir. (Jacques de Morgan, 1925, Səh. 155, 172)

Təkcə İtaliyanın deyil, bütöv-

Dünya tarixinin Turan dövrü

lükde Avropanın iberlərlə yanaşı ən qədim əhalisi olan və bu qitənin tarixində önəmli rol oynayan liqurların turanlılara mənsub olduğu fikrinin ilk müəllifi də Nikolucci olmuşdur. (Francesco Molon, 1880, Səh. 35)

İtaliyanın görkəmli tarixçisi Custin Nikolucci zəngin tarixi və etnoqrafik dəlillərə əsaslanaraq belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, İtaliyanın bu günkü liqur əhalisi qədim tarixi dövrdə təkcə İtaliyada deyil, həmçinin Fransada və İspaniyada məskunlaşmış liqurların birbaşa varisləridir. Avropada arilərə qədər məskunlaşmış əhali malik olduqları keyfiyyətlər baxımından turanlılar olmuşlar. Arilər İtaliyaya gəldikdən sonra digər bölgələrin turanlı əhalisi onlarla qaynayıb qarışaraq assimilyasiyaya uğrasalar da İtaliyanın şimalında Alp dağları ilə dəniz arasındakı Pyemont və Liquriya bölgəsinin qeyri ari əhalisi öz dillərini, adət-ənənələrini və etnik xüsusiyyətlərini qoruyub saxlayaraq vahid bir millət kimi təşəkkül tapmışlar. (Arturo İssel, Liguria Geologica e Preistorica, Səh. 69)

Molon yazır ki, İtaliyada, İs-

Emmanuele Kelesia Liqur sözünün önündəki "li"-nin ön şəkilçi olduğunu və etnonomin "gur" və ya "quri" ola biləcəyini yazır. (E. Kalesia. Dell Antichissimo idioma de Liguri, Səh. 10)

Bizim fikrimizə görə də Avropanın qədim turanlı xalqı olan Liqurların adları uqur-uqor etnoniminin qədim fonetik şəklidir. Bir çox müəlliflər də uqur və oqurları uyğur türkləri ilə eyniləşdirirlər.

F.Molon yazır ki, Mərkəzi Asiyadan gələn Turanlıların ural-altaylılara mənsub liqur və iber qolu laplandlar və finlərdən sonra Avropaya gələn ikinci miqrasiya idi. O, keltlərin təmsalındairan-ari irqinə mənsub insanların turanlılardan keyfi zamanlar sonra Avropaya miqrasiya etdikləri fikrini irəli sürür. (Francesco Molon, 1880, Səh. 32)

"Alb" toponimi liqurların məskunlaşdığı ərazilərdə geniş yayılaraq Alp, Alba, Albano, Alban ki-

Portuqaliyada yeləşərək öz adları ilə böyük yarımada İberiyaya adlandırdılar. Liqurlar müxtəlif adlar altında İtaliyanın müxtəlif ərazilərində məskunlaşdılar və Fransanın güneyindən hərəkət edərək İspaniyada iberlərlə birləşdilər. Pelasqlar Yunanıstanda Peloponnes yarımadasında və dənizdəki adalarda məskunlaşmış, sonradan İtaliyaya və ordan Kiçik Asiyaya keçərək orda Xhatti və ya Hitit adıyla yayılmışdılar. (G. Sergi, 1901, Səh. 33)

Yalnız Türk tarixçilərinin bir qismi deyil Avropa tarixçilərinin də bir çoxu Xattiləri, Hiksosları, Pelasqları turanlı Ön Türklər hesab edirlər.

G.Serqinin yazdığına görə zamanın gedişində qarşılıqlı mübarizə, hökmranlıqlar və istilaların təsiri ilə bir çox xalqların adları dəyişikliyə məruz qalmış, digərləri öz adlarını qoruyub saxlamışlar. Pelasqlar Yunanıstan

Yunanıstanın və İtaliyanın cənubunun hind-avropalılarına qədərki dövrdə məlum olan ən qədim turanlı sakinləridir. İoniya və onun qonşuluğundakı adalar ilkin dövrlərdə pelasqlar tərəfindən məskunlaşmışdılar". (Smith Philip. 1888, Səh. 424)

Amerikalı antropoloq Harvard universitetinin professoru Vilyam Ripli "Avropa irqi" adlı əsərində bəşəriyyəti Tevtonik, Alp və Aralıq dənizi olmaqla üç antropoloji tipə ayırır və Aralıq dənizi tipini eyni zamanda İberiya tipi adlandırır. V.Ripli Avropanın Alp irqinin Asiya kökenli olduğunu və türkmənlərin də Alp irqinə mənsub olduqlarını qeyd edir. Ripli Azərbaycanlılar və Şimali Qafqaz türkləri ilə yanaşı tatarları da Alp irqinə aid edir. (William Z. Ripley, 1899, Səh. 419)

Ripli Mərkəzi Asiyada, Türkiстан dağları ətrafında vəşimalda yaşayan türkmənləri, Aral-Xəzər çökəkliyində yaşayan türkləri-monqoloid deyil Alp irqinə mənsub olduqlarını yazır. V.Riplinin fikrinə görə Alp irqinə mənsub insanların Avropaya gəlməsi ilə onların metalla tanışlığı eyni zamanla təsadüf edir ki, bu da şərqilərin Avropa mədəniyyətinə təsirinə sübutdur. O, Avropanın ilk mədəni xalqı olan və Alp irqinə mənsub qədim Hallştadt mədəniyyəti insanların türklərlə eyniləşdirir və onların yunan mədəniyyətinin əsasını qoyan xalqla sıx qohumluq əlaqələrinə malik olduqları aşkar görsəndiyini yazır. (William Z. Ripley, 1899, Səh. 503)

Türk tarixçisi Yusif Ziya Özer də Alp irqinə mənsub insanların türklər adlandırır və yazır ki, arxeologiya elminin də təsdiq etdiyi kimi İberiya yarımadasından başlamış Rusiyanın dərinliklərinə qədər yayılaraq davam edən menqir, dolmen və təpələrdən ibarət abidələr, nəhayət, Qara dənizdən Sibirə qədər mövcud olan kurqanlar Alp insanların və ya turanlıların Avropaya doğru miqrasiyasını təsdiq edən abidələrdir. (Yusif Ziya Özer. 1932, Səh. 531)

(ardı gələn sayımızda)